

RAVON ADVIES – HYGIENEPROTOCOL VELDWERK

Achtergrond

De huidziekte chytridiomycose, veroorzaakt door de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) en *B. salamandrivorans* (Bsal), veroorzaakt wereldwijd massale sterfte onder amfibieën, ook in Europa en in Nederland. Bd is landelijk aanwezig, de prevalentie is (vooralsnog) laag, en massale sterfte is (nog) niet geconstateerd. Echter, de vuursalamander is als gevolg van infectie met Bsal wel zo goed als uitgestorven en alle salamanderachtigen zijn gevoelig voor deze schimmel. De schimmel is ook bij Alpenwatersalamander en kleine watersalamander vastgesteld. Na besmetting sterven de dieren snel. Er is geen reden om aan te nemen dat chytridiomycose schadelijk is voor mensen.

Eind 2010 is ranavirus in Nederland aangetoond. Er zijn verschillende ranavirussen. Ranavirussen kunnen massale sterfte veroorzaken in populaties vissen, amfibieën of reptielen, maar zijn nog nooit in verband gebracht met ziekte bij de mens. In Nederland verspreidt ranavirus zich en doodt massaal salamanders, groene en bruine kikkers en treft ook de gewone pad en de knoflookpad. Recent onderzoek laat zien dat het CMTV ranavirus, wat ook in Nederland voorkomt ook massale sterfte veroorzaakt onder vuursalamanders.

Het is bij beide ziektes evident dat de mens een belangrijke rol speelt als verspreider van de schimmels of van het virus. Om die reden kunnen activiteiten in het veld een potentieel risico vormen voor amfibieën. Eenvoudige desinfectie maatregelen die kleding en veldmaterialen ontsmetten zijn zeer effectief in het verminderen van de verspreiding van schimmels of virussen naar nu nog ‘schone’ gebieden. Door deze toe te passen kan ‘tijd worden gekocht’ voor verder onderzoek en kan soorten misschien de mogelijkheid worden geboden in die tijd resistentie te ontwikkelen. In dit advies treft u eenvoudige, preventieve maatregelen aan die u kunt nemen.

Het onderstaande advies richt zich alleen op de ‘standaard’ veldonderzoeksmethoden. Wanneer herintroducties, verplaatsingen van dieren, etc. uitgevoerd worden gelden strengere hygiëne-eisen.

Advies

- Hanteer amfibieën alleen als het echt noodzakelijk is. Er zijn geen beperkingen in het veld, zolang u voorzorgsmaatregelen neemt.
- Neem ook hygiënemaatregelen in acht als u met vissen, of macrofauna of waterplanten werkt (en de amfibieën ongemoeid laat).
- Amfibieën moeten altijd weer op de exacte vangstlocatie worden losgelaten.
- Als uw handen in contact komen met water of met amfibieën moeten wegwerphandschoenen (poederloos) worden gedragen. Nitril handschoenen (Eco Nitrile PF 250) worden aangeraden vanwege het afdodend effect op Bd en Bsal. Neem ook desinfecterende handgel (ongeparfumeerd) mee.
- Alle materialen die tussen verschillende locaties¹ gebruikt worden, moeten worden gedesinfecteerd.
- Als u het water in bent gelopen, of contact hebt gemaakt met het water (of modder), moeten schoenen/laarzen/waadpak worden gedesinfecteerd.
- Parkeer uw auto iets verderop op een verhard pad en niet op (zachte modderige) vegetatie.
- De amfibieschimmel overleeft droogte niet, maar ranavirus kan wel 200 dagen in leven blijven op droge oppervlakten. Het laten drogen (4 uur of langer) van je veldmaterialen tussen veldbezoeken door is dus voldoende effectief tegen chytride, maar niet tegen ranavirus.
- Dode en/of zieke amfibieën zijn ‘high risk’. Hanteer ze enkel met handschoenen, rapporteer zieke dieren en neem dode dieren mee (in dubbele plastic zak). Neem bij het aantreffen van dode salamanders direct contact op met RAVON en meld ook vondsten van ziek uitziende dieren (a.spitzen@ravon.nl of ziektes@ravon.nl).

¹ Een locatie wordt gedefinieerd als een unieke poel of een bekensysteem die/dat niet in directe verbinding staat met ander oppervlaktewater.

Reinigen en desinfecteren

- Borstel plantenresten, modderkluiten, etc. af.
- Spoel met water. Water uit een poel of vijver is prima. Zorg dat de materialen zo schoon mogelijk zijn.
- Desinfecteer materialen op onderstaande manier, op ruime afstand van het oppervlaktewater en probeer geen, of zo min mogelijk residu in het milieu te laten komen. Gebruik bijvoorbeeld een emmer of bak om in te desinfecteren en voer de oplossing thuis op de voorgeschreven manier af. Gebruik bij voorkeur 2 (of meer) sets materialen, zodat er geen chemicaliën gebruikt hoeven te worden in het veld.
 - o Gebruik bij voorkeur Virkon S (1% oplossing). Andere effectieve middelen zijn bleek (minimaal 1,6% natriumhypochloriet), Nolvasan (0,75% oplossing) en 70% ethanol of spiritus (85% ethanol). Gebruik altijd verse oplossingen.
 - o Plaats de materialen in de oplossing of sproei de oplossing over de materialen. Laat de oplossing minimaal 5 minuten inwerken.
 - o Spoel de materialen na desinfectie goed na met schoon (leiding)water.
 - o Bent u niet in staat om uw materialen op de locatie schoon te maken, neem deze dan mee, van elkaar gescheiden in plastic zakken en doe het thuis.
- Was uw handen met een desinfectans en/of desinfecteer uw handen met een ongeparfumeerde desinfecterende handgel, verkrijgbaar bij vrijwel alle supermarkten en drogisten.

Voer de gebruikte oplossing liefst thuis op de voorgeschreven manier af. Gooi de gebruikte oplossing niet in de natuur, of als het niet anders kan, ver weg van het water op het asfalt.

Bovenstaande desinfectiemiddelen kunnen schadelijk zijn voor de mens, maar ook voor amfibieën, vissen en andere organismen. Vermijd direct contact!

Checklist benodigdheden

- borstel
- emmer
- spons
- ontsmettingsmateriaal
- plastic zakken
- desinfecterende handgel
- wegwerphandschoenen
- spuitfles

Kijk voor de meest recente versie van het hygiëneprotocol en voor meer informatie op:
<http://www.sossalamander.nl/wat-kan-ik-doen/signalering/hygiene>

Let op: ook bij visseninventarisaties is het noodzakelijk bovenstaande hygiënemaatregelen in acht te nemen.

Voor meer informatie of bij vragen: Annemarieke Spitzen of Maarten Gilbert
ziektes@ravon.nl